LA ORIGINILE POLITICII PONTICE A LUI IANCU DE HUNEDOARA: ALFONSO AL V-LEA DE ARAGON, VLADISLAV I (AL III-LEA) JAGIELLO ŞI PALEOLOGII

memoriam
Şerban Papacostea (1928–2018) et
Ştefan Andreescu (1947–2024)

IOAN-AUREL POP
ALEXANDRU SIMON

Keywords: John Hunyadi, Alfonso V of Aragon, Władysław I (III) Jagiello, John VIII, Constantine XI and Demetrios Palaiologos, Black Sea, Byzantium.

Înainte şi – mai ales – după bătălia de la Varna (10 noiembrie 1444)[1], de al cărei deznodământ real nu aflase încă[2], Alfonso al V-lea de Aragon, regele Neapolelui şi al Mallorcăi[3], i-a scris lui Vladislav al III-lea Jagiello, rege al Poloniei şi al Ungariei[4], aflat în campanie împotriva sultanului Murad al II-lea[5], şi legatului papal[6], care-l însoţea pe monarhul cruciat, Giuliano Cesarini[7], să nu uite de drepturile şi de interesele avute şi în Balcani de regele din Peninsulele Iberică şi Italică[8]. Ele mergeau de la Raguza[9] şi Bosnia[10] până pe Bosfor[11] şi în Ducatele Atenei[12] şi de

[1] Archivo de la Corona de Aragon, Barcelona (ACA), Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, [reg.] 2652. *1442–1449* [= *Curie*, <reg.> XII (= *Curie*, <reg.> VI. *Francisci Martorell et Joannis Olzina*)], f. 82^{v}–83^{r} (24 martie 1444), 104^{v}–105^{r} (11 septembrie 1444); 2690. *1442–1446* [= *Curie Sigilli Secreti*, [reg.] 28], f. 123^{r} (27 noiembrie 1444).

[2] John Jefferson, *The Holy Wars of King Wladislas and Sultan Murad: The Ottoman-Christian Conflict from 1438–1444* (= *History of Warfare*, LXXVI), Leiden – Boston, 2012.

[3] Alan Ryder, *The Kingdom of Naples under Alfonso the Magnanimous: The Making of a Modern State*, Oxford, 1976.

[4] Vezi aici Piotr Tafiłowski, *Hungary and Poland: The Two Antemurales in the Late Fifteenth Century*, în „Renaissance and Reformation", XLVI (2024), 2, p. 9–23.

[5] Colin Imber, *The Crusade of Varna, 1443–45* (= *Crusade Texts in Translation* [, X]), Aldershot, 2006, p. 7–12.

[6] ACA, Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2690, f. 123^{r} (27 noiembrie 1444; mesajul către Giuliano Cesarini, identic cu cel trimis lui Vladislav).

[7] Gerald Christianson, *Cesarini, the Conciliar Cardinal: The Basel Years, 1431–1438*, Sankt-Ottilien, 1979.

[8] Vezi în continuare Constantin Marinescu, *La politique orientale d'Alfonse V d'Aragon, roi de Naples (1416–1458)* (= *Institut d'estudis catalans. Memòries de la secció històrico-arqueològica*, XLVI), Barcelona, 1994, p. 145–147.

[9] ACA, Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2528. *1442–1445* [= *Commune* [reg.] *LXXIV* (74)], f. 160^{v} (6 noiembrie 1443). 2652, f. 83^{r} (24 martie 1444).

[10] ACA, Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2778. *1442–1449* [= *Itinerum*, <reg.> 32], f. 199^{r-v} (18 februarie 1444); 2939. *1440–1447* [= *Variorum*, [reg.] 2. *Instructiones*], f. 76^{r}–77^{r} (19 februarie 1444).

[11] ACA, Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2690, f. 123^{v} (27 noiembrie 1444; mesajele identice ale lui Alfonso al V-lea către despoţii Constantin, viitorul Constantin al XI-lea, şi Toma Dragas <Paleologul>).

[12] În raport cu „povestea" lui *Tirant le Banc* (~ Iancu de Hunedoara), vezi, în legătură cu Atena şi (Neo)Patras-ul, şi Andreu Ortí-Mondéjar, *Greece and the Idea of Empire through Fictional Literature. From Medieval Catalonia to Early Modern Spain*, în „Athens Journal of Mediterranean Studies", XI (2025), p. 1–17, la p. 7–9.

(Neo)Patras[13] pe care Alfonso le considera de drept ale sale[14]. După ce este posibil ca Alfonso al V-lea (altminteri convins că expediţia contra turcilor va izbuti[15]) să fi fost dezinformat că Vladislav I învinsese, nu pierise[16], regele, stabilit la Napoli, convingându-se de dezastrul cruciat[17], s-a adresat, pe 6 ianuarie 1445, opoziţiei bizantine, ostilă deopotrivă Unirii de la Florenţa (1439) şi războiului sfânt împotriva Imperiului Otoman[18].

În fruntea opoziţiei se găsea, dintre laici, despotul Demetrios, fratele mai mic al împăratului Ioan al VIII-lea Paleologul[19]. Demetrios iniţiase legăturile cu regele Alfonso prin *Vincencius de Lemeny*[20], probabil (ţinând cont de vitezele de comunicaţie de la acea vreme)[21] imediat după ce primise veşti de la Varna. Bătălia nu a fost amintită de Alfonso în mesajul său de răspuns, poate datorită ofertei făcute de Demetrios (ofertă nedetaliată în răspunsul Aragonezului)[22]. Regele, care i se adresa lui Demetrios ca „despot al Mării Negre" nu-i putea da însă curs, pe moment, fiind prea prins cu problemele italice[23].

Oferta lui Demetrios Paleologul – oferta lui Iancu de Hunedoara. Schimbul epistolar dintre Demetrios şi Alfonso[24] este de reţinut din cauza evoluţiei

---

[13] Mesajele lui Alfonso al V-lea către comandanţii şi guvernatorii săi Giovanni Cola şi Giovanni Ventimiglia: ACA, Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2652, f. 105^{r}–106^{v} (11 septembrie 1444); 2690, f. 123^{r-v} (27 noiembrie 1444).

[14] Santiago Sobrequés Vidal, *Sobre el ideal de cruzada en Alfonso V de Aragón*, în „Hispania", XII (1952), p. 232–252.

[15] ACA, Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2690, f. 103^{v} (10 august 1444; Alfonso către papa Eugeniu al IV-lea).

[16] Vezi şi Krystyna Łukasiewic, *Deceptive Practices in Fifteenth Century Europe: The Case of Władysław III Jagiellon* (*Varnensis*), în „The Polish Review", LVII (2012), 2, p. 3–20.

[17] Totuşi, Vladislav a fost căutat la 1445 (vezi şi Vladimir Agrigoroaiei, *Literary Leakings into Wavrin's Danube: Three Strongholds and a Broken Bombard*, în *Between Worlds* (= *Mélanges d'Histoire Générale*, NS, I, 1–2), II. Extincta est lucerna orbis: *John Hunyadi and his Time*, editori Ana Dumitran, Loránd Mádly, Al. Simon, Cluj-Napoca, 2009, p. 51–67).

[18] ACA, Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2653. *1443–1448* [=*Curie*, <reg.> VII. *Sigili Secreti. Olzina* (= de Ioan de Olzina şi Francesc Martorell)], f. 86^{r} (8 ianuarie 1445). Asupra sursei semnalată, sub data greşită de 14 ianuarie 1446, de Marinescu (*La politique orientale*, p. 140–141), a atras atenţia Ştefan Andreescu (*Un titlu bizantin neobişnuit: «despot al Mării Negre»*, în *In memoriam Alexandru Elian*, editor Vasile V. Muntean, Timişoara, 2008, p. 81–86/*An Unsual Byzantine Title: Despot of the Black Sea*, în „Revue des Études Sud-Est Européennes", XLVII (2009), 1–4, p. 25–30).

[19] Pentru context: Marie-Hélène Blanchet, *Georges-Gennadios Scholarios (vers 1400 – vers 1472). Un intellectuel orthodoxe face à la disparition de l'empire byzantin* (= *Archives de l'Orient Chrétien*, 20), Paris, 2008, p. 363–372.

[20] Lecţiunea numelui de familie este nesigură. Personajul rămâne necunoscut.

[21] Norbert Ohler, *Reisen im Mittelalter*, Darmstadt, 2014^{3}, p. 111–112, 138–144.

[22] [...] *egregius vir Vincencius de Lemeny* (?), *legatus excellencie vestre, litteras vestras nobis reddit iam personaliter, et quam verbo referenda iniunxeratis explicavit nobis quidem, idem/ quod, vos optatis formidinem sane esset efficere* […].

[23] [...] *sed res Italice, multis implicite nexibus, ita nos involutos habent, ut nequaquam commode ipsis in rebus in presenciarum vaccare possumus* […] (pentru textul complet, vezi anexa acestuia studiu).

[24] Amintim astfel că din cancelaria lui Alfonso al V-lea de Aragon s-au păstrat eminamente numai documentele emise de acesta, nu şi cele primite (vezi Alexander Torra, *The Eastern Policy of Alfonso V of Aragon: Documentary Sources*, în „Studia Albanica", LV (2022), 2, p. 3–30). Registrele „de ieşiri" ale regelui Alfonso au supravieţuit doar pentru că au fost transferate de la Napoli la Barcelona, în 1467 (!), şi nu au fost, ca urmare, distruse în timpul celui de Al Doilea Război Mondial (Riccardo Filangieri, *Report on the Destruction by the Germans, September 30, 1943, of the Depository of Priceless Historical Records of the Naples State Archives*, în „The American Archivist", VII (1944), 4, p. 252–255).

evenimentelor[25]. Alfonso pretindea tronul Ungariei, în calitatea de moştenitor al Ioanei a II-lea de Anjou (ea purtase şi titlul de regină a Ungariei)[26]. Moartea lui Vladislav (în care destui încă nu credeau)[27] îi deschidea calea spre Buda[28]. Protector de rit latin al Muntelui Athos încă de la 1421[29], Alfonso nu se putea compromite, asociindu-se deschis cu unul din beneficiarii direcţi ai catastrofei de la Varna, despotul Demetrios[30].

Alfonso s-a asociat în schimb cu Iancu de Hunedoara[31], socotit atât un erou al luptei cu turcii, cât şi responsabil pentru moartea lui Vladislav[32]. Ales regent[33] al Ungariei după ce decesul Jagiellonului a fost „certificat" (iunie 1446), Iancu s-a înţeles cu Alfonso[34] ca acesta să devină rege al Ungariei[35]. Atunci, şi oferta făcută lui Alfonso de Demetrios după Varna a redevenit de actualitate, răspunsul, i.e., refuzul lui Alfonso din ianuarie 1445 fiind recopiat, la Napoli, la sfârşitul lunii decembrie 1446[36].

---

[25] Vilmos Fraknói, *Hunyadi János és Aragóniái Alfonz*, în „Katholikus Szemle", XXV (1911), p. 229–242.

[26] Vezi şi Robert Kurelić, *Alfonso V. i ugarsko-hrvatsko prijestolje*, în „Radovi: Zavod za hrvatsku povijest", LII (2020), 3, p. 17–35, la p. 30–31.

[27] Tamás Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács: A History of Ottoman-Hungarian Warfare, 1389–1526* (= *The Ottoman Empire and Its Heritage*, LXIII), Leiden – Boston, 2018, p. 141–143.

[28] Ádám Anderle, *Alfonso V* el Magnánimo *and the Hungarian Throne*, în „Mediterrán Tanulmányok", VI (1995), p. 17–28.

[29] Vezi Anscari Mundo, *Alphonse V d'Aragon et le Mont Athos*, în *Le millenaire du Mont Athos 963–1963. Études et mélanges*, I, Chevetogne, 1963, p. 149–159, la p. 153–154.

[30] În 1442, Demetrios, sprijinit de trupele lui Murad al II-lea, chiar asediase Constantinopolul (Nevra Necipoğlu, *Byzantium between the Ottomans and the Latins: Politics and Society in the Late Empire*, Cambridge, 2009, p. 141–142, 278–279).

[31] Eugen Denize, *Relaţiile lui Iancu de Hunedoara cu Alfons al V-lea de Aragon şi lupta antiotomană la mijlocul secolului al XV-lea*, în „Revista de istorie", XXXVIII (1985), 8, p. 782–795.

[32] Vezi şi *Reject Aeneas, Accept Pius: Selected Letters of Aeneas Sylvius Piccolomini (Pius II)*, editori Thomas Izbicki, Gerald Christianson, Philip Krey, Washington, DC, 2005, nr. 71, p. 289.

[33] Cu titlu de guvernator (vezi şi Pál Engel, *Regatul Sfântului Ştefan. O istorie a Ungariei medievale, 895–1526*, ediţie Adrian Andrei Rusu, Ioan Drăgan, Cluj-Napoca, 2006, p. 310–311).

[34] După Anderle (*Alfonso V* el Magnánimo, p. 23–24) şi nu numai, Iancu i-ar fi oferit tronul lui Alfonso deja la 1438.

[35] Suzana Simon, Al. Simon, *Un fiu de al lui Iancu de Hunedoara la Napoli: despre relaţiile dintre Casa de Aragon şi Hunedoreşti*, în „Analele Universităţii din Oradea. Istorie-Arheologie", XXXIV (2024), p. 73–80.

[36] Mesajul regelui către despot a fost introdus sub scrisoarea trimisă pe 28 decembrie 1446 de Alfonso ducelui Milanului, Filippo Maria Visconti, căruia Iancu îi servise la începutul anilor 1430 (P. Engel, *Hunyadi pályakezdése*, în *Nobilimea românească din Transilvania*, editori I. Drăgan, Marius Diaconescu, Satu-Mare, 1997, p. 91–109, la p. 97). *Illustrissime ac potentissime dux consanguinee et pater honorandissime,/ proxime nobis a M*[agnificentia]. *vestra litterę redditę sunt gratię atque amoris/ in nos vestri plenissime in quibus confederatos omnes adherentes ac recom/ mendatos singillatim suis quemque nominibus enumerastis, qua quidem ex re/ magnitudine percepimus et letitiam, et voluptatem siquidem ex his probe cognominatus/ qui Magnificentie vestre accepti, qui ne obsequentes essent, qui tam etsi antea/ nobis grati fuerint, hoc tamen temppore gratiores eo accedunt quod illos/ intelleximus Maginificentie vestre acceptissimos, cęterum quod super est nos nostra que/ omnia Magnificentie vestre pollicemur nusquam de futura.// Datis in castello/ novo civitatis nostrę Neapolis, die XXVIIII*[a] *mensis Decembris, novę indictionis, anno à Nativitate Domini M*[o] *CCCC*[o] *XXXXVI*[o] *Rex Alfonsus.// Illustrissimo ac potentissimo principi Philippo/ manę anglo duci Mediolani papię anglarieque/ comiti etc., Ianuę, domino consanguineo et patri/ nobis collendissimo.// Dominus rex mandavit mihi,/ Francisco Martorell, propria* (ACA, Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2653, f. 86[r]). Scrisoarea către Demetrios a fost copiată de către celălalt cancelar, Ioan Olzina.

Iancu „a profitat" de ocazia aragoneză pentru a se întrona voievod „din mila lui Dumnezeu" al Ţării Româneşti (1447)[37]. Mai devreme, la 1444, de dragul măririi, el rupsese pacea cu Murad, jurată de el în numele lui Vladislav[38]. Regele Ungariei şi al Poloniei şi, în special, legatul pontifical (ambii căzuţi în cruciada care a urmat)[39] îi promiseseră în schimb lui Iancu coroana regală a Bulgariei[40].

„Printre altele", ea l-ar fi făcut vecin pe Iancu inclusiv cu Demetrios, Bizanţul mai având poziţii cheie pe ţărmul vestic al Mării Negre[41]. Pe două dintre ele, Nessebar şi Silivri[42] (foste posesiuni ale lui Demetrios, cea din urmă fiind aparent pierdută deja de el pe când Alfonso i se adresase ca „despot al Mării Negre"[43]), Iancu le-a şi solicitat de la fratele lui Demetrios (mutat între timp în Moreea)[44], de la Constantin al XI-lea, ajuns basileu, drept preţ al ajutorării Constantinopolului (1452)[45]. Ceea ce a urmat se „cam" cunoaşte[46]. Iancu a rămas peste timp şi cu firma de „bun turc", fiindcă i-ar fi permis lui Mehmed al II-lea să cucerească Bizanţul[47] (*Biancho* fost, parţial, „reabilitat" la Belgrad în 1456[48]).

---

[37] Francisc Pall, *Intervenţia lui Iancu de Hunedoara în Ţara Românească şi Moldova în anii 1447–1448*, în „Studii. Revistă de istorie", XVI (1963), 5, p. 1049–1072. Iancu şi-a plătit atunci datoriile de la 1444, executându-l pe Vlad al II-lea Dracul.

[38] P. Engel, *János Hunyadi and the Peace of Szeged*, în „Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae", XLVII (1994), 3, p. 241–257.

[39] Vezi aici şi Paul Srodecki, *Władysław III and the Polish-Hungarian Bulwark* Topoi *against the Background of the Ottoman Threat in the 15th Century*, în *Hungaro-Polonica. Young Scholars on Medieval Polish-Hungarian Relation*s, editori Dániel Bagi, Gábor Barabás, Zsolt Máté, Pécs, 2016, p. 327–356.

[40] Jan Długosz, *Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae* (= *Jan Dlugosii Senioris Canonici Cracoviensis Opera omnia*, XI–XIV), ediţie Alexander Przezdziecki, IV, Kraków, 1877, p. 703, 708.

[41] Rossina Kostova, *Byzantine fortifications and defensive system in the west Black Sea area*, în *Encyclopaedia of the Hellenic World, Black Sea*, editor-general Dimitris Efraimoglou, Athens, 2008, p. 1–13 (online), la p. 4–5.

[42] Raúl Estangüi Gómez, *Byzance face aux ottomans Exercice du pouvoir et contrôle du territoire sous les derniers Paléologues (milieu XIVe – milieu XVe siècle)*, Paris, 2014, p. 511–513, 516.

[43] Cf. deja Andreescu, *Un titlu bizantin*, p. 82–83 (pe baza cronicilor <post->bizantine şi a lui Donald M. Nicol).

[44] Diana Gilliland Wright, *The Fair of Agios Demetrios of 26 October 1449: Byzantine-Venetian Relations and Land Issues in Mid-Century*, în „Byzantine and Modern Greek Studies", XXXVII (2013), 1, p. 63–80.

[45] I.-A. Pop, Al. Simon, *Între două asedii: note asupra politicii lui Iancu de Hunedoara în prima jumătate a anilor 1450*, în „Revista istorică", NS, XXXII (2021), 4–6 [2023], p. 253–265, la p. 261 (cu nota 57). Trebuie să subliniem şi aici că „preţul" lui Iancu a fost stabilit de către regent înainte de luna septembrie 1452 şi de eliberarea lui Ladislau al V-lea din custodia împăratului Frederic al III-lea de Habsburg, ceea ce a dus apoi la demisia lui Iancu din calitatea de regent a Ungariei.

[46] F. Pall, *Byzance à la veille de sa chute et Iancu de Hunedoara (Hunyadi)*, în „Byzantinoslavica", XXX (1969), 1, p. 119–126; István Kapitánffy, *Ungarische Gesandte im türkischen Lager zur Zeit der Belagerung Konstantinopels*, în „Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae", XXIII (1975), p. 15–24.

[47] Felix Priebatsch, *Politische Correspondenz des Kurfürsten Albrecht Achilles, 1470–1486* (= *Publikationen aus den Königlichen Preußischen Staatsarchiven*, LIX), I. *1470–1474*, Leipzig, 1894, nr. 137, p. 216.

[48] Norman Housley, *Giovanni da Capistrano and the Crusade of 1456*, în *Crusading in the Fifteenth Century: Message and Impact*, editor N. Housley, New York, 2004, p. 94–115; Pál Fodor, *The Ottoman Empire, Byzantium and Western Christianity. The Implications of the Siege of Belgrade, 1456*, în „Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae", XLI (2008), 1–2, p. 43–51.

Pretenţiile bizantine ale lui Alfonso al V-lea de Aragon şi Iancu de Hunedoara. Deşi întronarea lui Alfonso la Buda eşuase, nu în ultimul rând datorită înfrângerii lui Iancu de către Murad la Kossovopolje (1448)[49], Iancu şi Alfonso rămăseseră în relaţii strânse[50]. Iar, (poate) înainte ca Iancu să intre în negocieri cu Constantin al XI-lea, regele Neapolelui a ajuns şi la un acord cu Demetrios (1451), de care, aparent, nu se rupsese cu adevărat vreodată[51], dar şi cu fratele despotului, basileul văduv şi fără urmaşi, de la care a cerut şi a primit insula Lemnos pentru apărarea Bizanţului[52].

S-ar putea spune că Iancu (în Marea Neagră) şi Alfonso (în Mediterana de Răsărit) îşi împărţiseră poziţiile maritime cheie rămase Imperiului Bizantin, „luându-şi partea", ca destui alţii[53]. Interesele lor se despărţeau însă în Peninsula Italică[54]. În disputa pentru Ducatul Milanului, Alfonso i se opunea lui Francesco Sforza[55]. Iancu se pregătea să-i vină în sprijin acestuia[56], atacându-i, contra cost, principala adversară, Veneţia. Atunci a căzut vestea cuceririi otomane a Constantinopolului şi totul s-a oprit[57].

Atât Iancu[58], cât şi Alfonso[59] par să-şi fi luat gândul de la glorie în Regatul Ungariei de dinainte ca Iancu să fie nevoit să demisionez din funcţia de regent (guvernator), iar

---

[49] Mark Whelan, *Pasquale de Sorgo and the Second Battle of Kosovo: A Translation*, în „Slavonic and East European Review", XCIV (2016), 1, p. 126–145.

[50] Relaţiile, via mai ales Bosnia, şi în Lajos Thallóczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, Leipzig, 1914, Anexă, nr. 56, p. 387; nr. 59, p. 392 (mai 1451 – noiembrie 1452). Sursele au fost iniţial publicate în Idem, *Bosnyák és szerb élet- s nemzedékrajzi tanulmányok*, Budapest, 1909, nr. 34, p. 450–451; nr. 37, p. 455–456.

[51] Francesco Cerone, *La politica orientale di Alfonso di Aragona* (III), în „Archivio Storico per le Provence Napoletane", XXVII (1902), 3, p. 555–634, la p. 573–577 (5 februarie 1451; acordul regelui Alfonso cu despotul Demetrios).

[52] Cf. deja William Miller, *The Historians Doukas and Phrantzes*, în „Journal of Hellenic Studies", XLVI (1926), p. 63–71, la p. 69. Alfonso a contribuit totuşi ceva mai mult decât Iancu la apărarea Constantinpolului, adică, a trimis un vas cu provizii (pentru comentarii: Donald M. Nicol, *The Immortal Emperor: The Life and Legend of Constantine Palaiologos, last Emperor of the Romans*, Cambridge, 1992, p. 62, 64).

[53] Vezi şi Rodolphe Guilland, *Les Appels de Constantin XI Paléologue a Rome et a Venise pour sauver Constantinople (1452–1453)*, în „Byzantinoslavica", XIV (1953), p. 226–244.

[54] Dar şi în Balcani, ar trebui adăugat, unde Alfonso avea propria reţea de influenţă (Nada Zečević, *Notevole larghezza, notizie così gravi e gelose* and *un uomo che amava spacciarsi*: *Human Resources of Diplomatic Exchange of King Alfonso V of Aragon in the Balkans (1442–1458)*, în „Hungarian Historical Review", VIII (2019), 2, p. 411–433).

[55] Pentru totuşi schimbătoarea relaţie, vezi Francesco Senatore, *Le ultime parole di Alfonso il Magnanimo*, în *Medioevo Mezzogiorno Mediterraneo. Studi in onore di Mario Del Treppo* (= *Europa Mediterranea. Quaderni*, XIII), II, editori Gabriella Rossetti, Giovanni Vitolo, Napoli, 2000, p. 247–270

[56] Amintim la rândul nostru că s-a speculat mult că Iancu îl cunoscuse la Milano nu doar pe Francesco, ci şi pe Alfonso (Florio Banfi, *Hunyadi János itáliai tartózkodása*, în „Erdélyi Múzeum", NS, V (1934), 7–12, p. 261–272).

[57] Francisc Pall, *Relazioni di Giovanni di Hunedoara con l'Italia negli anni 1452–1453 (Documenti inediti preceduti da uno studio)* (I–II), în „Revue des Études Sud-Est Européennes", XIII (1975), 3, p. 453–478; 4, p. 559–594.

[58] De pildă: Richard C. Trexler, *The Libro Cerimoniale of the Florentine Republic*, Geneva, 1978, p. 74 (mai 1452).

[59] Cf. şi A. Ryder, *Alfonso the Magnanimous: King of Aragon, Naples and Sicily, 1396–1458*, Oxford, 1990, p. 302–304.

Ladislau al V-lea Postumul de Habsburg[60], alternativa regală deopotrivă la Vladislav Jagiello şi la Alfonso de Aragon în anii 1440[61], să-şi (re)câştige domnia în toamna lui 1452[62]. Înţelegerile avute de Iancu (până la 1458, când împlinea 18 ani, Ladislau nu trebuia să devină rege)[63] şi de Alfonso[64] cu împăratul Frederic al III-lea, unchiul şi tutorele lui Ladislau al V-lea[65] nu au fost străine de aceste atitudini aragoneze şi huniade.

După Varna, Alfonso şi Iancu se axaseră pe Regatul Ungariei (în care reapăruse un vid de putere) şi pe „pertinenţele" sale balcanice[66]. La începutul anilor 1450, ei s-au concentrat în special pe ţărmurile rămase Bizanţului. Ca la 1444, în Marea Neagră şi în Marea Mediterană un imperiu stătea să moară. Înainte de Varna, acesta ar fi trebuit să fie imperiul tatălui lui Mehmed al II-lea, Murad al II-lea[67].

Aşa cum Iancu nu a fost pe deplin „cavaler alb"[68], nici Alfonso nu a fost întru-totul *il Magnanimo*[69]. Diferenţa este că despre planurile lui Alfonso cunoaştem mai multe decât despre cele ale lui Iancu.

Neapole, Buda, Constantinopole şi Varna. În martie 1436, Alfonso şi-a instruit solul, Bernardo Serra[70], care urma să-l întâlnească la Conciliul de la Basel pe Sigismund de Luxemburg, să-l înştiinţeze pe împărat că nu emitea vreo pretenţie la tronul acestuia de la Buda[71] şi că asumase titlul de rege al Ungariei (şi al Ierusalimului)[72] pentru a le face pe plac

---

[60] Pentru personalitatea sa, vezi şi Helena Veličková, *Pohled grafologie na osobnost mladého uherského a českého panovníka Ladislava Pohrobka*, în „Kultúrne Dejiny", V (2014), 2, p. 222–237.

[61] Vezi astfel şi Enea Silvio Piccolomini, *De liberum educatione*, în *Humanist Educational Treatises*, ediţie Craig W. Kallendorf, Cambridge, MA, 2008, p. 65–132.

[62] T. Pálosfalvi, *Tettes vagy áldozat? Hunyadi László halála*, în „Századok", CXLIX (2015), 3, p. 383–441, la p. 387–388.

[63] Zoltán Attila Liktor, *Az első Habsburg-Magyarország (1437–1457)* (II), în „Iustum Aequm Salutare", XIV (2018), 1, p. 239–262, la p. 252–253. Relaţia Iancu-Frederic, multă vreme la limita urii personală, a devenit strânsă prin acordul din 1450.

[64] Fulvio Delle Donne, *From Kingdom to Empire. Political Legitimacy Building Strategies at the Court of Alfonso the Magnanimous*, în „Imago Temporis Medium Aevum", XVI (2022), p. 287–303, la p. 288–289, 301–302.

[65] Alfonso şi-a căsătorit nepoata de soră, Eleonora de Aviz, cu Frederic (martie 1452), care nu l-a adus cu el, apoi, la Napoli pe Ladislau, de teamă să nu-l jignească pe regele Neapolelui, şi al Ungariei (Marinescu, *La politique*, p. 243–244).

[66] Joseph Held, *Hunyadi. Legend and Reality* (= *East European Monographs*, CLXXVIII), Boulder, CO, 1985, p. 114, 127.

[67] Vezi aici şi Al. Simon, *Porturile Moldovei. Ştefan II, Iancu de Hunedoara şi Murad II în documente italiene (1444–1446)*, în „Analele Ştiinţifice ale Universităţii «Alexandru Ioan Cuza». Istorie", NS, LII–LIII (2006–2007) [~2008], p. 7–25.

[68] Arnold Esch*, Le invasioni turche del Quattrocento nei destini individuali dalle suppliche nei registri della Penitenzieria Apostolica (1440–1500 ca.)*, în *Von Aachen bis Akkon. Grenzüberschreitungen im Mittelalter. Festschrift für Hubert Houben zum 70. Geburtstag* (= *OnlineSchriften des DHI Rom*, NS, IX), editori Francesco Panarelli, Kristjan Toomaspoeg, Georg Vogeler, Kordula Wolf, Heidelberg, 2023, p. 87–109, la p. 98.

[69] În directă relaţie cu unul dintre documentele citate mai jos, vezi şi Theresa Earenfight, *The King's Other Body: María of Castile and the Crown of Aragon*, Philadelphia, PA, 2010, p. 131–144.

[70] José Goñi Gaztambide, *El Conciliarismo en España*, în „Scripta Theologica", X (1978), 3, p. 893–928, la p. 919–922.

[71] Vezi şi Antal Áldássy, *Zsigmond király és Spanyolország*, Budapest 1927, p. 34–37, 104–105. Sigismund avusese relaţii foarte bune cu tatăl lui Alfonso, Ferdinand I.

[72] Pentru vechile tensiuni dintre Neapole şi Buda, vezi şi I.-A. Pop, Al. Simon, *«Geografii simbolice» la începutul secolului al XV-lea? Popoarele lui Ladislau de Anjou în cuvintele lui Coluccio Salutati*, în *Naţiuni,*

nobililor la moartea Ioanei a II-a de Anjou, regina Neapolelui (februarie 1435)[73]. După decesul lui Sigismund (decembrie 1437), Alfonso i-a scris cu bucurie soţiei sale Maria de Castilia (februarie 1438)[74], că nobili ungari îi oferiseră coroana ţării. S-ar părea că Alfonso nu aflase că Albert al II-lea de Habsburg, ginerele lui Sigisimund, fusese deja încoronat pe 1 ianuarie[75]. Alfonso a trebuit să aştepte.

Aceste episoade ne arată că interesul lui Alfonso pentru Ungaria a premers bătălia de la Varna[76] şi ascensiunea lui Iancu[77]. Prin abordarea monarhului aragonez, ele indică şi că relaţia dintre Alfonso şi „despotul Mării Negre", Demetrios nu a fost una superficială[78]. Tonul evaziv al răspunsului regelui din 8 ianuarie 1445 la mesajul anterior al despotului[79] pleda deja de fapt în acest sens, la fel precum şi, poate, în primul rând acordul încheiat, „până la urmă", între Alfonso şi Demetrius în anul 1451[80].

Alfonso a agreat propunerea de uniune matrimonială făcută de Demetrios, fiind de acord să-i dea un nepot, de frate ori de fiu, drept soţ al unicei fiice a despotului (ianuarie 1451)[81]. Proiectul nu s-a mai concretizat, deşi a fost întărit printr-un pact politic peste o lună[82]. Când Alfonso ar fi devenit împărat la Constantinopol[83], lui Demetrios i-ar fi revenit teritoriile dintre Thessalonik şi Varna, stăpâniri pentru care despotul accepta cruciada antiotomană şi autoritatea papei (a lui Nicolae al V-lea la 1451)[84].

---

naţionalism şi perspective interetnice în Transilvania. In honorem Sorin Mitu la 60 de ani, editori Constantin Bărbulescu, Ion Cârja, Marius Eppel, Andrea Fehér, Vlad Popovici, Ana Victoria Sima, Lucian Turcu, Cluj-Napoca, 2025, p. 103–115.

[73] ACA, Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2694. *1436–1440* [= *Secretorum*, <reg.> IV], f. 18^{v}–21^{r}, la f. 20^{r} (24 martie 1436; editat parţial în Anderle, Alfonso V *el Magnánimo*, Anexă, nr. I, p. 26).

[74] ACA, Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2651. *1436–1441, 1448* [= *Curie*, <reg.> XI (= *Curie*, <reg.> III. *Arnau Fonolleda*) + *Curie*, cuaderno. *Anau Fonolleda* <junio-novembre 1448>)], f. 23^{v}–24^{v}, la f. 24^{v} (8 februarie 1438; editat parţial în Anderle, „Alfonso V *el Magnánimo*", Anexă, nr. II, p. 27).

[75] Daniela Dvořáková, *Barbara of Cilli (1392–1451): A Hungarian, Holy Roman, and Bohemian Queen* (= *East Central and Eastern Europe in the Middle Ages*, *450–1450*, LXXVII), Leiden – Boston, 2021, p. 175–185.

[76] Albert Berzeviczy, *Rapporti storici fra Napoli e l'Ungheria nell'epoca degli Aragonesi (1442–1501)*, Napoli, 1928, p. 7.

[77] Vezi şi Pál Szabó, *1440 – Nándorfehérvár első oszmán-török ostroma és előzményei*, Szeged, 2015.

[78] Am putea presupune că discuţia implica/ar fi implicat soarta lui Ioan al VIII-lea Paleologul după victoria lui Murad.

[79] Reamintim şi aici problema scrisorilor primite de regii aragonezi ai Neapolelui, foarte puţine dintre ele supravieţuind şi doar pentru că au fost copiate în registrele „de ieşiri" ale cancelariei neapoletane, cum a fost, de pildă, cazul (celebru) al scrisorii lui Constantin al XI-lea către Alfonso din 25 februarie 1449 (Cerone, *La politica orientale*, p. 447–449).

[80] Vezi aici şi Zečević, „*Notevole larghezza*", p. 415–416 (notele 5 şi 9), 419.

[81] Cerone, *La politica orientale*, p. 571–572. Referinţa lui Cerone (ACA, Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2568, f. 99^{v}, adică, 2568. *1419–1421* [= *Comune Sigli Secreti*, <reg.> IX]) este evident greşită.

[82] ACA, Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2697. *1448–1455* [= *Secretorum*, <reg.> VII], f. 98^{r}–99^{v} (5 februarie 1451; în Cerone, *La politica orientale* (III), p. 573–577). Imediat după acest acord, în acelaşi reg. 2697, f. 100^{r-v}, venea înţelegerea dintre Alfonso al V-lea şi trimişii lui Skanderbeg din 26 martie 1451.

[83] Constantin era conştient de visul lui Alfonso (Nicol, *The Immortal Emperor*, p. 49).

[84] A. Ryder, *The Eastern Policy of Alfonso the Magnanimous*, în „Atti della Accademia Pontaniana", NS, XXVIII (1979), p. 7–25, la p. 24; Jonathan Harris, *The End of Byzantium*, New Haven, CT, 2010, p. 173–174. De reţinut este că, în primă fază, negocierile dintre Alfonso şi Demetrios au avut sprijinul lui Constantin al XI-lea (cel puţin în subiectul căsătoriei).

Ce au căutat să negocieze Demetrios şi Alfonso imediat după Varna putem doar bănui[85]. În aceeaşi zi (27 noiembrie 1444), după ce Alfonso i-a scris lui Vladislav, Aragonezul li s-a adresat şi fraţilor şi despoţilor Constantin şi Toma (Dragas)[86] (nu şi fratelui lor Demetrios, din ce cunoaştem)[87]. Invocând victoria lui Vladislav din *Romania* asupra turcilor, Alfonso i-a somat pe aceşti stăpânitori ai Moreei să-i lase cale liberă spre ducatele sale de drept Atena şi (Neo)Patras[88]. Cel mai bine a explicat situaţia (şi, desigur, gândurile sale) Alfonso în următoarea sa scrisoare, din aceeaşi zi, scrisă în italiană şi nu în latină (precum precedentele) şi adresată căpitanului său, Giovanni Ventimiglia, marchiz de Geraci Siculo[89]. Prin această scrisoare, regele Alfonso „l-a introdus în ecuaţie" pe Iancu, numit *Iancola* [90].

El gran comestabulo Iancola *între marii monarhi.* Alfonso avea ceva „pe conştinţă" faţă de Vladislav[91]. Invocând refuzul Veneţiei de a permite navelor sale iberice şi italice de a folosi porturile Serenissimei (în ciuda presiunilor papei Eugeniu al IV-lea)[92], el nu trimisese flota care ar fi putut împiedica revenirea lui Murad din Asia Mică în Europa (şi astfel practic catastrofa de la Varna)[93]. Atitudinea nu era total nejustificată. Trebuia să-şi apere interesele[94].

În vara lui 1442, îl ajutase pe Ioan al VIII-lea, asediat la Constantinopol de Murad şi Demetrios[95]. La întoarcere, navele aragoneze fuseseră atacate de veneţieni (ei îl sprijiniseră, la rândul lor, pe Ioan)[96]. Aceasta i-a dat lui Alfonso, care în iunie reuşise să se înstăpânească la Napoli[97], încă un motiv ca, în octombrie 1442, să intre în negocieri

---

[85] În comparaţie, utile sunt tratativele şi înţelegerile dintre Alfonso al V-lea şi Ştefan al Bosniei din primele luni ale acelui an 1444 (Almir Peco, *The 1444 Treaty between King Alfonso V of Aragon and Grand Duke Stjepan Vukčić*, în „Radovi: Historija, Historija Umjetnosti, Arheologija", VII (2020), 2, p. 73–94).

[86] Alfonso i-a desemnat după mamă, Elena Dragaş, doar pe Constantin şi Toma, deşi ei erau fraţi buni cu Demetrios. Elena nu-l avea însă la suflet pe Demetrios, deşi ea era, la rândul ei, ostilă unirii florentine sprijinite de soţul ei, Ioan al VIII-lea (vezi aici şi Marta Biedrawa, *L'amour de maman: l'imperatrice Hélène Dragas et ses fils*, în „Transylvanian Review", XVIII (2009), suppl. 2, p. 17–30, la p. 25–26).

[87] ACA, Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2690, f. 123^{v}.

[88] Cf. deja Dionysious A. Zakythinos, *Le despotat grec de Morée*, I. *Histoire politique*, Paris, 1935^{1}, p. 226–240.

[89] Orazio Cancila, *I Ventimiglia di Geraci (1258–1619)*, I, Palermo, 2016, p. 138–139.

[90] ACA, Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2690, f. 123^{v}–124^{r}. Din ce cunoaştem, pentru prima dată, Alfonso îl numise pe *Iancola* pe Iancu când i se adresase în primăvara acelui an (ACA, Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2527. *1442–1444* [= *Commune*, <reg.> 73]), f. 153^{v}–154^{v}; 21 aprilie 1444).

[91] F. Pall, *Le condizioni e gli echi internazionali della lotta e gli antiottomana del 1442–1443, condotta da Giovanni di Hunedoara*, în „Revue des Études Sud-Est Européennes", III (1965), 3–4, p. 433–464, la p. 452.

[92] Domenico Caccamo, *Eugenio IV e la crociata di Varna*, în „Archivio della Società Romana di Storia Patria", LXXI (1956), p. 35–88, la p. 53–54, 66–67, 80–81.

[93] Ajutorul dat de genovezii din Pera lui Murad s-a dovedit, în fapt, decisiv (Ş. Papacostea, *Gênes, Venise et la croisade de Varna*, în „Balcanica Posnaniensia", VIII (1997), p. 27–37).

[94] În principal: Ryder, *The Eastern Policy*, p. 10–15. Analiza politicii ungare a lui Alfonso va putea spune mai multe.

[95] Marinescu, *La politique*, p. 87–88 (cu referinţe din ACA mai ales); Harris, *The End of Byzantium*, p. 163, 174.

[96] ACA, Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2526. *1442–1444* [= *Commune*, <reg.> 72], f. 72^{r} (3 octombrie 1442).

[97] Gema Belia Capilla Aledón, *Divus Alphonsus Rex*: *The Inscriptions dedicated to Alfonso the Magnanimous after his Conquest of Naples (1442–1458)*, în „Svmma", XIV (2019), 3, p. 159–178. Războiul pentru Napoli durase şase ani.

pentru o alianţă tripartită cu Murad şi Ioan, împăcaţi între timp s-a părea[98]. Ca de atâtea ori, tratativele între trei părţi cu istorii conflictuale nu au produs efecte durabile.

În paralel (martie-septembrie 1442), Iancu se luptase, cu succes, cu turcii, construindu-şi legenda cruciată[99]. Ştefan al II-lea, înstăpânit la Cetatea Albă[100], se impusese în Moldova împotriva fratelui şi asociatului său la domnie, Iliaş (august)[101]. Iancu tocmai îi ceruse lui Vladislav al Poloniei şi Ungariei ca, pe perioada domniei sale ungare, Moldova să nu mai fie vasală Cracoviei, ci Budei, iar regele acceptase[102]. S-ar putea spune că, încă de la 1442, Iancu, co-voievodul Transilvaniei[103], îşi pregătea intrarea în politica pontică şi ajungea şi pe această cale, nu doar prin „campania cea lungă" din Balcani de peste un an, în contact direct cu Alfonso al V-lea de Aragon şi cu rivalităţile dintre fraţii Paleologi.

Este astfel mai uşor de înţeles de ce Alfonso i-a scris, pe 27 noiembrie 1444, lui Ventimiglia, ca răspuns totodată la informaţiile primite de la acesta despre evoluţia luptelor cu turcii[104], că discutase cazul despotului Epirului (de Arta), Carlo al II-lea Tocco, ginerele lui Ventimiglia[105], atât cu Vladislav, cât şi cu Iancu (din păcate, aceste mesaje fie nu s-au păstrat, fie nu au fost identificate încă)[106]. Încurajat de vorbe şi de promisiunea că va fi vice-regele lui Alfonso din Mediterana Răsăriteană[107], Giovanni Ventimiglia trebuia să purceadă la recuperarea ducatelor (aragoneze) ale Atenei şi (Neo)Patras-ului în detrimentul fraţilor lui Demetrios, Constantin şi Toma, despoţii Moreei[108], în vreme ce Alfonso se concentra pe stârpirea rebeliunii din Calabria a lui Antonio Centelles[109]. Nici un

---

[98] ACA, Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2525. *1442–1444* [= *Commune*, <reg.> 71], f. 44^{v}–45^{v} (8 octombrie 1442).

[99] Orientativ: Jefferson, *The Holy Wars*, p. 278–286; Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács*, p. 97–104.

[100] Andrei Pippidi, *Din nou despre inscripţiile de la Cetatea Albă*, în *In honorem Paul Cernovodeanu*, editor Violeta Barbu, Bucureşti, 1997, p. 75–87.

[101] Constantin Rezachevici, *Cronologia critică a domnilor din Ţara Românească şi Moldova, c. 1324–1881*, I. *Secolele XIV–XVI*, Bucureşti, 2001, p. 488–490.

[102] Al. Simon, *Pământurile crucii: românii şi cruciada târzie*, Cluj-Napoca, 2012, p. 25. Cererea nu a primit atenţia cuvenită.

[103] Fapt nesubliniat în general în istoriografie indiferent de limba ei: Iancu împărţea dregătoria cu Nicolae Iločki (Újlaki).

[104] Din păcate, altfel decât în alte ocazii, cancelaria regală nu preciza data la care Ventimiglia trimisese informaţiile.

[105] N. Zečević, *The Tocco of the Greek Realm Nobility: Power and Migration in Latin Greece (14th-15th Centuries)*, Sarajevo – Belgrade – Budapest, 2014, p. 117; Robin Alexander Shields, *Trade and Diplomacy in the Fifteenth-Century Balkans: Carlo II Tocco and the Despotate of Arta (1429–1448)* [teză de doctorat (Royal Holloway)], London, 2020, p. 192.

[106] Rămâne şi posibilitatea ca Alfonso să fi minţit deoarece avea nevoie de Ventimiglia din cauza rebeliunii din Calabria.

[107] Actul de numire a lui Vintimiglia drept vice-rege era deja pregătit, fiind redactat în urmă cu o zi, pe 26 noiembrie 1444 (ACA, Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2655. *1443–1452* [= *Curie*, <reg.> *15*, f. 29^{v}–30^{v}).

[108] Cerone, *La politica orientale* (II), p. 430–431; Ryder, *Alfonso*, p. 303. Carlo Tocco era în conflict cu cei doi despoţi.

[109] Ernesto Pontieri, *La Calabria a metà del secolo XV e le rivolte di Antonio Centelles*, Napoli 1963. Alfonso nu dorea ca „partenerii săi externi" (Vladislav, Iancu ori Paleologii) din aceiaşi zi (27 noiembrie 1444) să ştie că el este în campanie, motiv pentru care precizarea […] *in castris nostris felicibus prope Belcastrum* […] apare doar în mesajul către Vintimiglia.

cuvânt nu a fost spus despre împăratul bizantin Ioan al VIII-lea Paleologul, tatăl lui Demetrios, Constantin şi Toma[110].

S-ar putea crede că victoria lui Vladislav şi Iancu[111] ar fi dus nu doar la dispariţia puterii europene a sultanului Murad[112], ci şi la o nouă *partitio* a redusului Imperiu Bizantin, cu Constantinopolul rezervat pentru Alfonso[113]. Victoria asupra lui Centelles a fost însă singurul succes obţinut de el la 1444, care, astfel, nu a mai vrut să audă de Demetrios la începutul anului următor. Regele mai încercase ceva.

În septembrie 1444, intrigantul monarh era în negocieri cu membrii de vază ai elitelor regatelor lui Vladislav (fără ştiinţa acestuia s-ar părea, numele său fiind omis de Alfonso din mesajele sale)[114]. După Varna, majoritatea celor contactaţi de Aragonez s-au regăsit în „partidul" lui Iancu[115], care, dacă Vladislav ar fi trăit, ar fi luat calea regală a sudului şi nu a regenţei ungare. *Iancola* ar fi rămas însă tot în raza „pânzei de paianjen" a regelui Alfonso, pe ţărmul Mării Negre a despotului Demetrios.

ANEXĂ

1–3. Regele Alfonso al V-lea de Aragon către regele Vladislav I (al III-lea) Jagiello, către cardinalul Giuliano Cesarini şi către căpitanul-general Giovanni Cola

(<din tabăra de lângă> Belcastro, 27 noiembrie 1443)

Archivo de la Corona de Aragon, Barcelona, Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, [reg.] 2690. *1442–1446* [= *Curie Sigilli Secreti*, <reg.> 28], f. 123^{r}.

Illustrissimo principi regi Polonie etc. consanguineo et amico nostro carissimo, Alfonsus, dei gratia rex Aragonum/ utriusque Sicilie etc. salutem et prosperos ad vota successus. Illustrissime princeps, parum admirationis/ plurimum verum consolationis et gaudii nobis fuit cum intelleximus vulgatumque audivimus

---

[110] Până în mai 1447, regele Alfonso pare să-l fi evitat pe împăratul Ioan (Cerone, *La politica orientale* (II), p. 429–439).

[111] După cum a observat deja Jefferson (*The Holy Wars*, p. 484), altfel decât în timpul „campaniei celei lungi" (1443), nici Vladislav, nici Iancu nu s-au străduit să informeze puterile creştine asupra expediţiei lor de la 1444. Trebuie să ne întrebăm de unde îşi lua Alfonso datele. O sursă a fost sigur, după cum se poate vedea, Giovanni Vintimiglia, aflat de prin septembrie în zona Epir-ului, ceea ne cere să datăm informaţiile amintite transmise regelui său în urmă cu (măcar) o lună, în octombrie.

[112] Reamintim problema flotei lui Alfonso care nu a intervenit împotriva lui Murad. Era flota comandată de Vintimiglia.

[113] Să fi fost acordul dintre Alfonso şi Demetrios din 1451 doar o actualizare a unei înţelegeri anterioare din anul 1444?

[114] ACA, Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2653. *1443-1448* [=*Curie*, <reg.> 13 (*Curie VII Sigli Secreti Olzina* <et Martorell>)], 2653, ff. 57^{r}-58^{v}; 1 septembrie 1444 [de fapt între 16 septembrie şi 1 octombrie]). Scrisorile au fost remarcate, mult prea în trecere, dar şi în mod repetat (şi altfel ciudat), de Constantin Marinescu (de exemplu în *La politique*, p. 109).

[115] Vezi I.-A. Pop, AL. Simon, *Încă un rege: Alfonso al V-lea de Aragon şi elitele Regatului Ungariei în septembrie 1444*, Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane Târgu Mureş, XXVIII (2025), în curs de apariţie.

vos vestris/ copiis Teucros et alios infideles sie equidem vicisse fugasse et exterminasse, ut in Romania pene/ tota nullus locus relictus est, qui ea infidelitate teneatur. Magnum quidem et prope incredib-/ ile brevi tarn tempore eam partam esse victoriam, que memoriam vestram perpetuam et indelibilem/ efficit, dum clare liquet, eultoribus Christiane fidei qui favet, altissimus vos dirigit/ et exaltat. Cum enim ducatus Athenarum et Neopatrie nostris additos titulis a posse infi-/ delium ipsorum ex ea victoria liberatos credamus aut propter dictam liberandos vos oramus/ et quanto possumus deprecamur jus nostrum in ducatibus ipsis, qui per nostros predecessores acquisiti/ ad nos spectant, commissum suseipere velitis. Dedimus namque ob id illustri et magnanimo viro/ Johani de Vigintimiliis marchioni Geracii etc. onus et facultatem amplissimam, quod eos nomine et/ vice nostris habeat, revocet et acquirat, qui vos super hiis diffusive alloquetur aut litteris/ seu nunciis informabit, cuiusque relatibus seu informationibus fidem habebitis tamquam/ nostris. Ceterum illustrem Karolum secundum Arthe dispotum marchionis ipsius ge-/ nerum nobisque carissimum et dilectissimum circa status sui recuperationem et acquisitionem/ acquisitique conservationem et augmentum sic commissum nostri intuitu suseipere dignemini,/ ut nostras intercessiones huiusmodi ad vos intelligat non vulgariter datos esse. Datum/ in nostris felicibus castris apud Bellicastrum XXVII. novembris anno MCCCCXLIIII. Rex Alfonsus.

Illustrissimo principi Regi Polonie etc. consanguineo nostro carissimo.

Similes fuerunt expedite sequentibus mutatis mutandis

Reverendissimo in Christo patri domino A. [!] *tituli Sancti Angeli sacrosancte Romane ecclesie/ presbitero cardinali sedis apostolice legato, amico nostro carissimo.*

Spectabili et strenuo viro Johanni Cole armorum generali capitaneo/ nobis plurimum dilecto.

Dominus Rex mandavit mihi/ Arnaldo Fonolleda[116].

4–5. Regele Alfonso al V-lea de Aragon către despotul Constantin Paleologul şi către despotul Toma Paleologul

(<din tabără de lângă> Belcastro, 27 noiembrie 1444)

Archivo de la Corona de Aragon, Barcelona, Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, [reg.] 2690. *1442–1446* [= *Curie Sigilli Secreti*, <reg.> 28], f. 123^{v}.

Illustris despote nobis plurimum dilecte, Exacta ut accepimus, per illustrissimum regem Polonie/ Teucroraum

[116] Thallóczy, *Studien*, Anexă, nr. 34, p. 368–369. Publicat iniţial, cu greşeli (cf. Marinescu, *La politique*, p. 101, nota 5), în Thállóczy, *Tanulmányok*, Anexă, nr. 11, p. 423–424.

manu, eisque victis in fugam versis et a romania pene tota expulsis, ducatus Athenarum/ et Neopatrie, qui nostris iunguntur titulis, ad dominium nostrum revocari posse equidem fuimus/ arbitrati; iniunximus propterea illustri et magnanimo viro marchioni Geracii eos quod debeat/ hinc acquirere, pristinoque nostro dominio agregare. Fuerunt quippe predecessores nostri qui/ ducatus ipsos acquisitos suis admiserunt titulis, nobisque superstitibus cum aliis regnis/ et terris, peculiare tamquam, reliquerunt, et iure ad nos pertinentur et debentur. Cum vero susce-/ perimus civitatem Athenarum, que caput et cognomentum ducatuum unius esse a vobis/ teneri, illico nobis persuasimus vos juris et successionis nostre predicte coscientiam non habere/ his, itaque jus nostrum vobis significandum duximus hortantes, requirentes et affectuosius/ deprecantes civitatem ipsam Athenarum iam dicto marchioni pro nobis velitis restituere,/ iniuste enim et in nostri preiudicium a quoque alio possidetur. Sperabamusque, ni hec/ si occasio actulisset, regni huius nostri Sicilia acquisitione finita, recuperationi ducatuum/ ipsorum vos reddidisse intentos, quod et insuper alia marchio referet, cui fidem eque quam nobis poteritis adhibere[117]*. Datum in nostris castris felicibus prope civitatem bel-/ castri, die XXVII novembris, VIII indictione, anno a nativitate Domini MOCCCXXXX III. Rex Alfonsus.*

Ilustri despoto Costantino Draghes/ nobis plurimum dilecto.

Fuit expedita alia directa dispoto Thome Draghes/ fratri suo.

Dominus Rex mandavit mihi/ Arnaldo Fonolleda[118].

6. Regele Alfonso al V-lea de Aragon către căpitanul şi consilierul său Giovanni Ventimiglia, marchizul de Geraci Siculo

(din tabăra de lângă Belcastro, 27 noiembrie 1444)

Archivo de la Corona de Aragon, Barcelona, Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, [reg.] 2690. *1442–1446* [= *Curie Sigilli Secreti*, <reg.> 28], f. 123^{v}–124^{r}.

Rex Aragonensis etc.

Illustris et Magnanime Marchio strenue armorum gencium capitaneo, collateralis consiliario/ nostros plurimum dilecte, Receputa havemo vostra lettera, per la quale semo diffusamentis/ certificati delle/ novelle de quesse bande et signanter delj progressi delj Turchi, et delo exterminio loro, la quale cosa/ quanto potemo ve la coringratiamo et ve pregamo per lanemam lo vogliatis spisso continuam certificandove/ che nuj in complacencia vostra serviemo de presentis al

[117] *quod et insuper alia vobis/ idem* [?] *marchio referet,/ cui fidem eque quam nobis/ poteritis adhibere* a fost scris în margine (adăugat).

[118] Publicat în Cerone, *La politica orientale* (II), p. 430–431, cu greşeli (cf. tot Marinescu, *La politique*, p. 101, nota 5).

legato al Re de Pollonia et al gran comestabulo/ Iancola, in favore delo dispoto, vostro genero, et secondo vostro ricordo lj scrivemo super la recuperacione delj/ nostrj ducati de Athenes, de Neopatria, con credencza in persona vostra et le dectis lettere ve mandamo,/ et anco scriviemo con la decta credencza in persona vostra a quallj duj dispoti dela Morea, che/ teneno Athenes, pregando et requidendollj vegliano restituire la decta cita che tengono in nostro/ preiudicio, pertanto ve pregamo affectuosamentis in lo dire et explicare dela decta credencza usctis/ quelle parole, pratiche et modi che se apperteneno et sonno necessarie per nostro servicio et de vuj/ indubie confidamo, certificandove che nuj ve mandamo la potesta per havere et recuperare lj decti/ ducati in nome et per partis nostra tanto ampla et sufficientis como se po facendo et ordenandove/ nostro vice ree guvernatore a locumtenentis generale et altera persona nostra sopra le dectis cose facetis aducta/ vuj che la vostra opera, industria et solicitudine et verum che havetis sempre usatis in nostre facende/ et servicio vogliate modo havere et usare nella acquistacione de quissi duj ducati, lj qualj have/riamo tanto de caro, havere, tenere poy che ne havemola de nominacione et titulo, che piu// non ve pregamo denari et semo disposti mandarene in vostro favore succurso et aiuto tanta conectis/ quanta vero ve seguirera, solum ne advisatis delle cose como succederanno, advisandove como nuj/ non potendomo piu tollerare lj acti et modi che usano domino Antono Centello, che se dicea Marchese/ de Cunone[119]*, lj qualj erano gia in tanto che monstravano rebellione notoria contra de nuj, ne ha/ besogniato venire în questa provincia de Calabria per remediare che con lo suo errore non contaminasse/ lj populj et barunj dela decta provincia, che gia lo foco inducem via ad tante allominarse che/ se non rehavesemo con la nostra venuta proveduto non se fo ia potuto cossi abilementis ex-/tinguere havendolj tolte fino aqua ad suo grande carreto et colpa le nostre sequentis con/ le friticze loro, cio e Altilia Grimaldo, la morta delj porci, Forlito Stillano Ypsigeo/ Melissa, Taberna con tuctis lj casalj Policascio, Mefircata, Romberuarda, Octam Severina,/ li cropanj, et questa citta de Belcastro, lo castello dela quale anco se tene, lo quale Spanio/ in Dio haveo per forsa como laltj, et, fra poco di, tenemo sperancza, et havere tucto lo resto/ del suo stare lo castigerelo per modo che stiea exemplo allaltrj et de poy actendere allaltrj/ nostri facti, lo conte Francisco per havere reaquistata la Marcha et esser da poy accordato con/ lo Papa et anco per la mortis de Nicolo Inctirino havea prescripcione con le soy gentis de/ intrare in Axmezo et gia era sulo Triento et teniro per Ursino con le nostre gentis che tenemo/ in quella frontera et anco per lo verno che lj venea adosso, lj ha besignato tornare/ indiretro et merterese per le stancie nuj spazati quisti facti torneraremo verso quelle bande/ et provederemo ad tucto.*

Datis in Castris nostris felicibus, prope Belecastrum, die XXVIJ, mensis/ Novembris, VIIJ indictionis, MCCCCXXXXIIIJº Rex Alfonsus post signata de le littere precedente, ut/ mandamo copie. Da... vestre.

Fonolleda/ Manu/ propria

[119] *Critone*?

Illustrj et Magnanimo viro et strenuo armorum capitaneo/ Johannj de Vignitumliso Armeliny Giracy acer collateralj consiliarius/ et in ducatibus nostris Athenarum et/ Neopatrjo viceregi, gubernartorj et locumteneti generali necnon prurjmum djlecto[120].

7. Alfonso al V-lea de Aragon către Demetrius Paleologul
(Napoli, 8 ianuarie 1445)

Archivo de la Corona de Aragon, Barcelona, Real Cancilleria, Registros, *Alfonso V*, reg. 2653. *1443–1448* [=*Curie*, <reg.> VII. *Sigili Secreti. Olzina* (= de Ioan de Olzina şi Francesc Martorell)], f. 86[r].

Illustris et excelse despotes, amice nobis carissime, egregius vir/ Vincencius de Lemeny (?)*, legatus excellencie vestre,/ litteras vestras nobis reddit iam personaliter,/ et quam verbo referenda iniunxeratis explicavit nobis quidem, idem/ quod, vos optatis formidinem sane esset efficere, sed res Italice,/ multis implicite nexibus, ita nos involutos habent, ut/ nequaquam commode ipsis in rebus in presenciarum vaccare possumus, itaque/ pro nunc, ab eo quod proponebatis, vobis supersedendum censemus,/ donec res commodius se habebunt, donec enim cum oportunitas/ adierit, ultimo ad vos scribemus hec: lacius ab ipso Vincencio/ dari poterit Illustrissime Excellentie Vestre. Datis in castello nostro novo/ Neapolis, die viii, mensis Ianuarii, a Nativitate, Mº CCCCXXXXV/ Rex Alfonsus.*

Illustri et Excelso domino Dimitrio Paleologo, dispoti Maris Maioris, et amico nostro/ carissimo.

Dominus Rex mandavit,/ mihi Ioanni Olzina propria[121].

ON THE ORIGINS OF JOHN HUNYADI'S BLACK SEA POLICIES: ALFONSO V OF ARAGON, WŁADYSŁAW I (III) JAGIELLO AND THE PALAIOLOGOI

Abstract

Based on a handful of old and new sources from the Archives of the Crown of Aragon (Barcelona), the study surveys the events of 1444–1445, prior and after the battle of Varna, where, altogether surprisingly, Sultan Murad II defeated Władysław I (III) Jagiello, king of Poland and Hungary, who perished, and put an end to the Bulgarian royal dreams of John Hunyadi, (co-) voivode of Transylvania. The crusader defeat also meant that Alfonso V of Aragon, king of Naples, had to abort his plans, included those concocted with the 'despot of the Black Sea', Demetrios Palaiologos, the rebel brother of Byzantine Emperor John VIII. The events of 1444 were to serve as a prelude for the subsequent entente between Alfonso V

[120] Lipseşte din ediţiile şi notele lui Thallóczy, Cerone şi Marinescu.
[121] Semnalat de Marinescu, *La politique orientale*, p. 140–141.

of Aragon, who claimed the Hungarian crown, and John Hunyadi, who went on to become regent of Hungary. When the plan to enthrone Alfonso in Buda ultimately failed, both the Aragonese and Hunyadi (re)turned to the Black Sea, where, in addition to having a heavy price for any anti-Ottoman support rendered to the new emperor Constantine XI, the brother of John VIII and Demetrios, the two (former) allies had their own designs. Alfonso was aiming at the imperial throne on the Bosporus, while John planned to secure the western Black Sea coast for himself. Contrary to expectations, these thoughts predated by nearly a decade the Ottoman fall of Byzantium (1453).